

Dénes György

A PÁSKAHÁZI ZOMBOLYKA

A Gömör–Tornai-karszt alaposabb megismerése érdekében 1978-ban és 1979-ben munkahelyi szabad-ságunk egy részét feleségemmel arra fordítottuk, hogy gépkocsival sorra felkerestük a karsztvidék kivétel nélkül valamennyi települését, és mindenütt több idős embert kikérdeztünk, hogy a környéken milyen barlangot, zombolyt, víznyelőt vagy egyéb sziklaüreget ismernek. A megkérdezettektől begyűjtött adatokat kutatási naplómban rögzítettem. Számos karsztos objektumot terepbejárással föl is kerestünk, és az adatközlők által felsoroltakkal azonosítottunk.

Ezúttal a ma Szlovákiában fekvő Páskaházán 1979. április 12-én végzett adatgyűjtésünkből idézek. Páskaháza (Pašková) a Csetnek-patak völgyében fekszik Kuntapolca (Kunova Teplica) és Pelsőc (Plešivec) között. A községtől keletre meredeken magasodik fel a hatalmas kiterjedésű Pelsőci-fennsík, amelyet a helybeliek Nagy-hegynek, nyugatra pedig a Gömör–Tornai-karszt legnyugatibb tagja, a Konyár-fennsík emelkedik, amelyet ott Kis-hegynek neveznek.

A községben tíz adatközlőt faggattam ki. Többségük a Nagy-hegyen, a Pelsőci-fennsíkon ismer- te a Zombolyt vagy Zombor-lyukat meg a Csengő-lyukat, közülük egy még a Csík-lyukat is. A Kis- hegyen pedig, a Konyár-fennsíknak közvetlenül a település fölötti részén jól ismert a Zombolyka, vagy Zombolyka-lyuk, amelyről a környezetét Zombolyka-lápának nevezik, ahová lehulló eső- és hóolvadékvizek a Zombolyka-völgynek nevezett hosszú árkon át futnak le a Zombolyka-lyukba, amely a csapadékvizeket elnyeli. Elmondták az adatközlők, hogy a lyuk felső része nem meredek, inkább töl- csészerű, és az oldalában egy fa is áll, az árokkal szembeni oldalában pedig sziklák látszanak. A tölcser oldalában le lehet jutni a nyelő torkáig, ahol kütszerűen folytatódik lefelé, mintegy 8–10 m mélyre, onnan

Dénes György Páskaháza környékén helyi adatközlőktől gyűjti a vidék omboly ~ zomboly helyneveit (Foto: Dénesné Lustig Valéria)

már nem nyitott az üreg, a befolyó víz a sziklák között tűnik el, „nincs lyuk az ajján”, ahogy egyik adatközlőnk megfogalmazta. [Barlangkuttóink majd megoldják a továbbjutást.]

A falubeliek leírásából egyértelműen kiderül, hogy a Zombolyka időszakos víznyelő, amelyet állandó vízfolyás nem táplál, csak a környező lápa eső- és hóolvadákvizeit nyeli el. Egyik adatközlőnk szerint „Azt mondják, hogy a Sebő-kút [forrás] vize onnan jön, de nagy üreg lehet, mer esős időbe még a szekeñt ódalába is forrik.”

Minthogy a Nagy-hegynek, a Pelsőci-fennsíknak a páskaháziai által említett két nagy aknabarlangját, a Zombolyt vagy Zombor-lyukat meg a Csengő-lyukat jól ismertük, érdeklődésünket a Kis-hegyen lévő Zombolyka keltette föl, és hogy megismerkedjünk vele, fel is kapaszkodtunk hozzá a Konyár-fennsík lejtőjén. Minden nehézség nélkül rátaláltunk a terjedelmes lapára, nagy kiterjedésű, lefolyástalan, lapostálszerű rétre, a benne húzóódó árokra, amely enyhe lejtéssel a Zombolyka-lyuk sziklás víznyelő tölcseréhez vezetett. Ez minden tekintetben megfelelt a falubeliek által adott leírásnak.

Ami a Zombolyka nevét illeti, kétségtelen, hogy az ószláv, régi délszláv ombel' főnévből származik, amely indoeurópai ősiségű szó. A honfoglaló magyarság a Bódva-völgyben és a Gömör–Tornai-karsztvidéken meghódolt bolgár jellegű délszláv nyelvjárást beszélő népcsoporttól vette át omboly alakban a földrajzi köznevet, amelynek eredeti jelentése 'víz, vízenyős hely, kút', utóbb 'gödör, függőlegesen mélybenyúló barlang, mélyedés, amelyben a lefutó vizek összegyűlnek' (DÉNES 1979,1983; KISS 1987, 1988). E legutóbb említett értelemben szerepel már az Árpád-korban, a Bódva-jobbparti Lázó falu 1298. évi határjárásában is (DÉNES 1979, 1983, 2005; KISS 1987). Mint látjuk, Páskaháza fölött, a Konyár-fennsíkon lévő Zombolyka neve is víznyelőt jelöl (Dénes 2003a, 2004). A helynév végén a -ka kicsinyítő képzőt nyilván azért kapta, mert a szomszédos Pelsőci-fennsíkon lévő hatalmas Zombolyhoz viszonyítva valóban kisméretű. Egyébként a Gömör–Tornai-karszton található számos omboly, zomboly, zombor és zomboly közül a Zombolyka a legnyugatabbi. Azt, hogy „A vitathatatlanul délszláv eredetű omboly > zomboly tájnyelvi szó ... legnyugatibb előfordulását e vidéken Páskaházától nyugatra, a Konyár fennsíkján találtam meg”, már 1983-ban és utóbb is publikáltam (DÉNES 1983, 2003b), de ott a nevét nem említettem, közelebbi helyét sem jelöltem meg, és leírását sem ismertettem. Ezt most és itt igyekeztem pótolni.

Aki a Gömör–Tornai-karsztvidék nyugati részén jár, ne hagyja ki a Konyár-fennsík e tájképileg is kedves karsztjelenségének, a páskaházi Zombolykának meglátogatását.

IRODALOM

- DÉNES GYÖRGY (1979): *Mi a zomboly és honnan ered ez a szó?* – Meteor Évkönyve 1979. 177–184.
- DÉNES GYÖRGY (1983): *A Bódvaszilasi-medence 700 éves története.* – Borsodi kismonográfiák 16. Herman Ottó Múzeum. Miskolc.
- DÉNES GYÖRGY et al. (2003a): *Az Aggteleki-karszti és a Szlovák-karszti. Útikönyv és atlasz.* – Cartographia. Budapest.
- DÉNES GYÖRGY (2003b): *A zomboly szavunk és elterjedési területe.* – Karsztfejlesztés V. konferencia programja és az előadások összefoglalója. Szombathely.
- DÉNES GYÖRGY et al. (2004): *A Gömör–Tornai-karszt. Útikönyv és atlasz.* – Cartographia. Budapest.
- DÉNES GYÖRGY (2005): *Karsztföldrajzi szókincsünk középkori elemei és megjelenésük helyneveinkben.* – Névtani Értesítő 27. 162–169.
- KISS LAJOS (1987): *Földrajzinév- és szófejtő vizsgálatok. Zomboly, omboly, zomboly és zombolya.* – Magyar Nyelv. 83. 342–345.
- KISS LAJOS (1988): *Földrajzi nevek etimológiai szótára.* – Akadémiai Kiadó. Budapest.